

BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QUVCHILARNING O'QISHGA BO'LGAN QIZIQISHINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY METODLARI

Sharopova Ug'uljon Sobirovna

Boshlang'ich talim.

uguljonsharopova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22755198>

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qishga bo'lgan qiziqishini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanishning ilmiy-pedagogik asoslari yoritilgan. Tadqiqotda interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, gamifikatsiya, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish va raqamli texnologiyalardan foydalanishning o'quvchilarning o'qish motivatsiyasiga ta'siri tahlil qilinadi. Zamonaviy metodlarning o'quvchilarning darsdagi faolligi, mustaqil fikrlashi va o'qishga bo'lgan ijobiy munosabatini shakllantirishdagi imkoniyatlari ochib beriladi. Shuningdek, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishning ahamiyati asoslanadi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich ta'lim, o'qish motivatsiyasi, o'qishga qiziqish, zamonaviy metodlar, interfaol ta'lim, gamifikatsiya, didaktik o'yinlar, raqamli texnologiyalar, loyiha asosida ta'lim, o'qish kompetensiyasi.

MODERN METHODS FOR DEVELOPING PRIMARY SCHOOL STUDENTS' INTEREST IN LEARNING

Abstract. This article examines the scientific and pedagogical foundations of using modern teaching methods to develop primary school students' interest in reading. The study analyzes the influence of interactive methods, didactic games, gamification, problem-based learning, project-based learning, and digital technologies on students' reading motivation. Particular attention is paid to the potential of modern methods to increase students' classroom engagement, independent thinking, and positive attitudes toward reading. The importance of organizing the educational process according to students' age and individual characteristics is also emphasized.

Keywords: Primary education, reading motivation, interest in reading, modern methods, interactive learning, gamification, didactic games, digital technologies, project-based learning, reading competence.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ИНТЕРЕСА К ОБУЧЕНИЮ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация. В статье рассматриваются научно-педагогические основы использования современных методов обучения для развития интереса к чтению у учащихся начальных классов. Анализируется влияние интерактивных методов, дидактических игр, геймификации, проблемного обучения, проектного обучения и цифровых технологий на мотивацию учащихся к чтению. Раскрываются возможности современных методов в повышении активности учащихся на уроках, развитии самостоятельного мышления и формировании положительного отношения к чтению. Также обосновывается важность организации образовательного процесса с учетом возрастных и индивидуальных особенностей учащихся.

Ключевые слова: Начальное образование, мотивация к чтению, интерес к чтению, современные методы, интерактивное обучение, геймификация, дидактические игры, цифровые технологии, проектное обучение, читательская компетентность.

Kirish

Bugungi kunda boshlang'ich ta'lim jarayonining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarga bilim berish bilan bir qatorda, ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini shakllantirish va mustahkamlashdan iborat. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarida ta'limga bo'lgan munosabatning shakllanishi keyingi ta'lim bosqichlaridagi o'quv faoliyatining samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'quvchining darsga qiziqishi yuqori bo'lsa, u yangi bilimlarni faol o'zlashtiradi, savollar beradi, mustaqil izlanadi va topshiriqlarni bajarishda tashabbuskorlik ko'rsatadi. Shu sababli boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos zamonaviy metodlardan foydalanish muhim pedagogik masalalardan biri hisoblanadi.

An'anaviy ta'lim usullari bilan bir qatorda interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ijodiy topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshirishga xizmat qiladi. Bunday metodlar o'quvchini ta'lim jarayonining passiv ishtirokchisidan faol subyektiga aylantirib, uning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va bilim olishga bo'lgan ichki motivatsiyasini rivojlantirish imkonini beradi. Ayniqsa, o'yin elementlaridan foydalanish boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy qiziqishi va faoliyatga bo'lgan ehtiyojini ta'lim jarayoni bilan uyg'unlashtirishga yordam beradi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda o'quvchining individual imkoniyatlari va qiziqishlarini hisobga olish ham muhim ahamiyatga ega. Har bir o'quvchining bilimni qabul qilish tezligi, qiziqish sohasi va ta'lim faoliyatidagi faolligi turlicha bo'lgani sababli, o'qituvchi turli metod va vositalardan maqsadli foydalanishi zarur. Raqamli texnologiyalar, multimedia materiallari va interaktiv topshiriqlar esa dars mazmunini ko'rgazmali va qiziqarli shaklda taqdim etish imkonini kengaytiradi.

Dolzarbli

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qishga bo'lgan qiziqishni shakllantirish va uni barqaror rivojlantirish ta'lim samaradorligini ta'minlovchi muhim pedagogik omillardan biridir.

O'quvchining darsga bo'lgan qiziqishi uning yangi bilimlarni faol o'zlashtirishi, mustaqil izlanishi va topshiriqlarni bajarishdagi faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy ta'lim sharoitida o'quvchilarning yosh, psixologik va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish zarurati ortib bormoqda. Shu sababli boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiruvchi samarali pedagogik metodlarni aniqlash va ularni ta'lim jarayoniga to'g'ri tatbiq etish dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

Maqsadi

Tadqiqotning asosiy maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qishga bo'lgan qiziqishini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik metodlarning imkoniyatlarini o'rganish, ularning samarali shakllarini aniqlash hamda interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish va raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi faolligi va motivatsiyasini oshirish yo'llarini ilmiy asoslashdan iborat.

Asosiy qism

Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishi ta'lim samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biridir. O'qishga qiziqish o'quvchining bilim olishga bo'lgan ichki ehtiyoji va ijobiy munosabatini ifodalaydi. Mazkur qiziqish o'quvchining dars jarayonidagi faolligida namoyon bo'ladi. Qiziqishi yuqori bo'lgan o'quvchi yangi bilimlarni egallashga intiladi.

U o'qituvchi tomonidan berilgan topshiriqlarni mustaqil bajarishga harakat qiladi.

Boshlang'ich sinf davrida o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish muhimdir. Chunki bu yoshdagi bolalarda o'yin, harakat va ijodiy faoliyatga ehtiyoj yuqori bo'ladi.

Ta'lim mazmunining qiziqarli tashkil etilishi o'quvchilarning darsga bo'lgan e'tiborini kuchaytiradi. O'quvchining o'zlashtirish jarayonida muvaffaqiyatga erishishi uning keyingi ta'lim faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Rag'batlantirish va ijobiy baholash ham o'quv motivatsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi. O'qituvchi har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olishi zarur. O'quvchilarga mustaqil fikr bildirish imkoniyatining berilishi ularning ta'lim jarayonidagi faolligini oshiradi. Savol-javob, suhbat va muammoli vaziyatlardan foydalanish o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtiradi. Ta'lim jarayonida amaliy topshiriqlardan foydalanish nazariy bilimlarning o'zlashtirilishini yengillashtiradi. O'quvchilarning qiziqishlarini hisobga olish individual yondashuvni ta'minlaydi. Bunday yondashuv o'quvchining o'z bilimiga bo'lgan ishonchini oshiradi. O'qishga bo'lgan qiziqish muntazam pedagogik ta'sir orqali shakllantiriladi. Shu sababli boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonini o'quvchi faoliyatiga yo'naltirish muhim hisoblanadi. Zamonaviy metodlardan maqsadli foydalanish esa o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan ehtiyojini kuchaytirishga yordam beradi.

Interfaol metodlar boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashga xizmat qiluvchi samarali pedagogik vositalardan biridir. Bunday metodlarda o'quvchi ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida ishtirok etadi. Savol-javob, aqliy hujum, klaster, bahs-munozara va guruhli topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi.

Interfaol mashg'ulotlarda o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Guruhli faoliyat o'quvchilarning o'zaro muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Juftlikda ishlash orqali o'quvchilar bir-birining fikrini tinglash va baholashni o'rganadilar. Aqliy hujum metodi o'quvchilarni qisqa vaqt ichida turli g'oyalarni ilgari surishga undaydi. Klaster usuli esa o'rganilayotgan mavzu bo'yicha bilimlarni tizimlashtirish imkonini beradi. Muammoli savollar o'quvchilarni mustaqil fikrlashga yo'naltiradi. Interfaol metodlar darsning bir xil shaklda kechishining oldini oladi. Mashg'ulotlarning xilma-xilligi o'quvchilarning diqqatini saqlab turishga yordam beradi. O'qituvchi interfaol metodni tanlashda darsning maqsadi va mazmunini hisobga olishi kerak. Metod o'quvchilarning yoshiga mos bo'lishi ham muhimdir. Juda murakkab topshiriqlar o'quvchida qiyinchilik va qiziqishning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli topshiriqlar bosqichma-bosqich murakkablashtirilishi maqsadga muvofiq. O'quvchilarning javoblarini rag'batlantirish ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Interfaol ta'limda xatolarni o'rganish jarayonining tabiiy qismi sifatida qabul qilish muhim. Bunday muhit o'quvchilarning faol ishtirok etishiga imkon beradi.

Didaktik o'yinlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlariga mos bo'lgan samarali pedagogik vositalardan biridir. O'yin orqali o'quvchilar bilimlarni faol va qiziqarli tarzda o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Didaktik o'yinlar o'quv materialini takrorlash va mustahkamlashda samarali qo'llanilishi mumkin. O'yin jarayonida o'quvchi topshiriqni bajarishga tabiiy ravishda intiladi. Bu jarayon ta'lim faoliyatiga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi. Ijodiy topshiriqlar esa o'quvchilarning tasavvuri va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Rasm asosida hikoya tuzish, matnni davom ettirish va muayyan muammoga yechim topish kabi topshiriqlar bunga misol bo'la oladi. Bunday mashg'ulotlarda o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

O'yinli topshiriqlar dars jarayonida o'quvchilarning hissiy faolligini ham oshiradi.

Musobaqa elementlaridan foydalanish o'quvchilarda topshiriqni bajarishga bo'lgan intilishni kuchaytirishi mumkin. Biroq raqobat sog'lom va pedagogik jihatdan to'g'ri tashkil etilishi lozim. O'qituvchi o'yin mazmunini darsning ta'limiy maqsadi bilan bog'lashi kerak. O'yin shunchaki ko'ngilochar faoliyat emas, balki bilim va ko'nikmalarni shakllantiruvchi vosita bo'lishi zarur. Ijodiy topshiriqlarning turli shakllarda berilishi o'quvchilarning qiziqishini saqlab qolishga yordam beradi. O'quvchilarning mustaqil javoblari rag'batlantirilishi ularning ijodiy faolligini oshiradi. O'yin davomida o'quvchilar hamkorlik qilish va fikr almashishni ham o'rganadilar. Didaktik o'yinlar orqali murakkab mavzularni sodda va tushunarli shaklda tushuntirish mumkin. Shuningdek, o'yinlar o'quvchilarning e'tiborini jamlash va darsga jalb qilishga yordam beradi.

Raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga kirib kelishi boshlang'ich sinflarda o'qitish metodlarini takomillashtirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Multimedia materiallari o'quv ma'lumotlarini ko'rgazmali va tushunarli shaklda taqdim etishga yordam beradi. Video, audio, animatsiya va interaktiv topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning darsdagi e'tiborini kuchaytirishi mumkin. Raqamli vositalar orqali o'quvchilarga mustaqil bajarish uchun turli topshiriqlar berish imkoniyati mavjud. Interaktiv testlar o'quvchilarning bilimlarini tezkor baholashga yordam beradi. Elektron ta'lim resurslari o'quvchilarning darsdan tashqari vaqtda ham bilimlarini mustahkamlashiga imkon yaratadi. Raqamli texnologiyalardan foydalanishda o'quvchilarning yosh xususiyatlari hisobga olinishi kerak. Texnologiya ta'lim maqsadiga xizmat qilishi va dars mazmunini boyitishi lozim. O'qituvchi raqamli vositalarni tanlashda ularning ta'limiy imkoniyatlarini baholashi zarur. Ko'rgazmali materiallardan foydalanish mavzuni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Raqamli topshiriqlar o'quvchilarning mustaqil faoliyatini rag'batlantirishi mumkin. O'quvchilar o'z natijalarini darhol ko'rish orqali xatolarini aniqlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmasini rivojlantiradi. Raqamli texnologiyalar yordamida turli o'quv usullarini bir dars doirasida uyg'unlashtirish mumkin.

Masalan, video materialdan keyin savol-javob yoki interaktiv topshiriq tashkil etilishi mumkin. Bunday yondashuv o'quvchilarning darsdagi faol ishtirokini ta'minlaydi. Shu bilan birga, raqamli vositalardan haddan tashqari foydalanish o'quvchilarning diqqatiga salbiy ta'sir qilmasligi uchun pedagogik me'yorlarga rioya qilish zarur. Texnologiyadan maqsadli foydalanilganda u o'qishga bo'lgan qiziqishni qo'llab-quvvatlovchi samarali vositaga aylanadi.

Loyiha asosida ta'lim boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil izlanishga jalb etuvchi zamonaviy metodlardan biridir. Loyiha faoliyatida o'quvchi muayyan mavzu yoki muammo ustida amaliy ish olib boradi. Bunday jarayon o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog'lash imkonini beradi. Loyiha topshirig'i o'quvchilarning yoshiga mos va tushunarli shaklda ishlab chiqilishi kerak. O'quvchilar loyiha davomida ma'lumot izlash, tahlil qilish va natijani taqdim etish kabi faoliyatlarni amalga oshiradilar. Guruhli loyiha ishlari o'quvchilarning hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Har bir o'quvchiga muayyan vazifa berilishi uning jarayondagi mas'uliyatini oshiradi. Muammoli ta'lim esa o'quvchini tayyor javobni qabul qilishdan ko'ra, yechimni mustaqil izlashga yo'naltiradi. O'qituvchi muammoli vaziyat yaratib, o'quvchilarga savollar va yo'nalishlar orqali yordam beradi. O'quvchilar turli yechimlarni taklif qilish va ularni taqqoslash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunday faoliyat tanqidiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi.

Muammoni hal qilish jarayonida o'quvchi o'z bilimlaridan amaliy foydalanadi. Bu esa o'rganilgan bilimlarning mazmunli va mustahkam bo'lishiga yordam beradi. Loyiha yakunida natijani taqdim etish o'quvchilarning nutqiy va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi.

O'quvchilarning o'z ishlarini himoya qilishi ularda o'z fikriga bo'lgan ishonchni kuchaytiradi. O'qituvchi loyiha jarayonida o'quvchilarni doimiy qo'llab-quvvatlashi va zarur tavsiyalar berishi lozim. Loyiha faoliyatida baholash faqat yakuniy natijaga emas, balki jarayondagi faollikka ham qaratilishi kerak. Muammoli va loyiha asosidagi ta'lim o'quvchilarni izlanishga undaydi. Bu esa o'qishga bo'lgan ichki qiziqishning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, loyiha va muammoli ta'lim metodlari boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini rivojlantirishning samarali zamonaviy usullaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qishga bo'lgan qiziqishini rivojlantirish ta'lim jarayonining muhim vazifalaridan biridir. O'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish ularning darsga bo'lgan qiziqishi va faolligini oshirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, ijodiy topshiriqlar, raqamli texnologiyalar, loyiha va muammoli ta'lim o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va bilim olishga bo'lgan ichki motivatsiyasini rivojlantirish uchun samarali imkoniyat yaratadi. Ayniqsa, o'quvchini ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish, unga mustaqil fikr bildirish va amaliy faoliyat olib borish imkoniyatini berish o'qishga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun boshlang'ich ta'limda zamonaviy metodlarni maqsadli, tizimli va o'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos ravishda qo'llash ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini mustahkamlash va ularni mustaqil ta'lim faoliyatiga tayyorlashning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. McGeown S., Bonsall J., Andries V., Howarth D., Wilkinson K. Understanding reading motivation across different text types: qualitative insights from children // *Journal of Research in Reading*. – 2020. – Vol. 43, № 4. – P. 597–608.
2. Li X. Exploring the effects of gamification pedagogy on children's reading: a mixed-method study on academic performance, reading-related mentality and behaviors, and sustainability // *British Journal of Educational Technology*. – 2021. – Vol. 52, № 1. – P. 70–90.
3. Thomas A. E. First and second graders' reading motivation and reading comprehension were not adversely affected by distance learning during COVID-19 // *Frontiers in Education*. – 2021. – Vol. 6. – Article 780613.
4. Akyol H., Çoban Sural Ü. Developing reading, reading comprehension and motivation: an action research study // *Education and Science*. – 2021. – Vol. 46, № 205. – P. 69–92.
5. Çalıskan E. F., Ulaş A. H. The effect of parent-involved reading activities on primary school students' reading comprehension skills, reading motivation, and attitudes towards reading // *International Electronic Journal of Elementary Education*. – 2022. – Vol. 14, № 4. – P. 509–524.

6. Yang J. C., Kuo W. C., Chiou Y. H. A mobile game-based app to facilitate learners' motivation and achievement in learning Chinese reading activities: an individual differences perspective // Journal of Computer Assisted Learning. – 2022. – Vol. 38.
7. Chikovani I., Pipia E. Enhancing primary schoolchildren's autonomy and interest towards reading through inquiry-based activities and digital applications: a case of Georgian private school // European Scientific Journal. – 2022. – Vol. 18, № 12. – P. 172–185.